

Anoniem, *Portret van een vrouw*, circa 1480,

© Museo Thyssen-Bornemisza, Madrid.

[K] **“VAN EYCK TOT DÜRER”.**
EEN VERHAAL VAN BEÏNVLOEDING

In 2002 organiseerden de Brugse musea als publiekstrekker van Brugge Culturele hoofdstad van Europa de tentoonstelling *Jan Van Eyck en het zuiden*. Daarin werd duidelijk gemaakt hoe in de vijftiende eeuw de *ars nova* uit de Lage Landen, die begint met de generatie van Jan Van Eyck, de schilderkunst in het zuiden van Europa (Italië, het zuiden van Frankrijk, Spanje en Portugal) fundamenteel beïnvloedde en er als inspirerende bron van vernieuwing werd gezien. Deze omkering van het traditionele beeld van de ontwikkeling van de renaissancekunst – hoewel bekend en geregeld bestudeerd – was een openbaring voor het brede publiek van kunstliefhebbers dat massaal toestroomde. De tentoonstelling was een groot succes en de catalogus geldt inmiddels als een handboek over dit onderwerp.

Als een direct vervolg op de tentoonstelling in 2002 gaat het Groeningemuseum eind 2010 een nog grotere en complexere uitdaging aan. Onder de titel *Van Eyck tot Dürer* zal een beeld geschetst worden van de artistieke uitwisselingen tussen de Nederlanden en Centraal-Europa in de periode vanaf circa 1420 tot 1530. Centraal-Europa wordt daarbij (geografisch) gedefinieerd vanuit het Heilige Roomse Rijk en zijn directe invloedssfeer en loopt dus – al hebben de huidige landsgrenzen weinig van doen met de toenmalige realiteit – grofweg vanaf de Baltische staten over Polen en Duitsland zuidwaarts tot aan het noorden van Roemenië en delen van de Balkan. In de tijd begint de tentoonstelling met de generatie van Van Eyck, Robert Campin en Rogier Van Der Weyden; ze sluit af met het decennium dat volgt op de befaamde reis die Albrecht Dürer in 1521 gemaakt heeft naar de Lage Landen – een reis die een hommage is van de Duitse meester aan de beeldcultuur van de

Albrecht Dürer, *Onbekende man*, 1521,
© Museo Nacional del Prado, Madrid.

Vlaamse Primitieven, maar tegelijkertijd een soort triomfantelijke intocht van een nieuw type renaissancekunstenaar.

Anders dan in 2002 worden deze complexe artistieke uitwisselingen niet alleen door middel van schilderijen getoond, maar zullen ook miniaturen, prenten, tekeningen en – in iets mindere mate – sculpturen het verhaal verduidelijken.

Na een korte inleiding waarin de overall in Europa gangbare laat-middeleeuwse 'internationale stijl' wordt getypeerd, zal het eerste deel van de tentoonstelling de klemtoon leggen op de snelle verspreiding van de *ars nova* in de periode 1420-1450, op de grote reputatie van Van Eyck en op diens invloed op generatiegenoten (onder meer Duitse kunstenaars als Konrad Witz, Stephan Lochner, Conrad Laib en talloze andere, vaak anonieme kunstenaars die buiten het circuit van specialisten weinig bekend zijn, maar wier werken de bezoeker zeker zullen verrassen). Via een aantal thematisch

samenhangende groepen zal blijken hoe zowel technische en stilistische aspecten (wijze van schilderen, ruimteopvatting, detaillisme, naturalisme) als specifieke motieven en iconografische vondsten systematisch werden nagevolgd; soms zeer letterlijk, bijna slaafs, maar even vaak op een veel vrijere, meer indirecte wijze.

In de periode die daarop volgt (grotendeels 1450-1500) wordt het beeld beduidend complexer en is er minder sprake van eenrichtingsverkeer. Er groeien processen van wederzijdse artistieke wisselwerking, in hoge mate gestimuleerd door reizende kunstenaars en door de hoge vlucht die de prentkunst in korte tijd neemt, waardoor een razendsnelle verspreiding van motieven en stijlen mogelijk wordt. Schilders als Michael Wolgemuth, Martin Schongauer en Hans Holbein de Oude reizen vanuit alle delen van het Roomse Rijk naar Vlaanderen en worden in hun werk aantoonbaar beïnvloed door de meesters uit de Lage Landen. Sommigen, en dan met name Hans

Holbein, vestigen zich definitief in de Zuidelijke Nederlanden en worden zelf onderdeel van de canon van de Vlaamse Primitieven. Maar kenmerkend voor deze periode is evenzeer dat het werk (in het bijzonder de grafiek) van meesters als Schongauer, Israhel van Meckenem en de Hausbuchmeister kunstenaars in de Lage Landen gaat beïnvloeden. Een en ander zal culmineren in het grafische oeuvre van Dürer, dat in de Lage Landen, net als overal in Europa, in de eerste decennia van de zestiende eeuw bijzonder populair was. De tentoonstelling sluit dan ook af met deze kunstenaar en de invloed die hij heeft gehad op de generatie van Jan Gossaert, Joachim Patinir, Barent van Orley en Quinten Matsijs. Met deze derde golf gaat de invloed grotendeels vanuit het Oosten naar de Nederlanden en is de beweging die begon met Van Eyck als het ware helemaal omgedraaid

Het is de ambitie om naast deze drie opeenvolgende fases van artistieke uitwisseling nog vier andere onderwerpen voor het voetlicht te brengen: de opvallende en grootschalige export van Vlaamse kunstwerken naar het buitenland, en dat gedurende de hele periode die de tentoonstelling beslaat; verschillen en overeenkomsten in mecenaat van steden en bourgeoisie enerzijds en hoven en aristocratie anderzijds; de verschillende manieren van verspreiding (tekeningen, kopieën, prenten); en ten slotte de verwerking van de invloed van de Vlaamse Primitieven in uiteenlopende streken als de Baltische Staten, Polen, Hongarije, Transsylvanië en Bohemen.

Het moge duidelijk zijn dat het deze tentoonstelling niet aan ambitie ontbreekt, des te meer omdat het onderwerp nooit eerder in een tentoonstelling is uitgewerkt en enkel via specialistische deelstudies in de vakliteratuur is onderzocht.

MANFRED SELLINK

Van Eyck tot Dürer, van 29 oktober 2010 tot 30 januari 2011 in het Groeningemuseum in Brugge. De tentoonstelling is een onderdeel van Stadsfestival Brugge Centraal, dat op 17 september 2010 begint.

www.bruggecentraal.be